

**Вільні економічні зони:**  
**цілі створення та перспективи розвитку в Марокко**  
*Бунгаб Манал (Марокко)*  
*Науковий керівник – доцент Безкоровайна Л.С.*  
*ХНАДУ*

В економічній літературі широко використовується термін «вільні економічні зони». Вільною економічною зоною (ВЕЗ) вважають територію, де за допомогою пільгового митного режиму, а також інших економічних і організаційно-адміністративних заходів здійснюється стимулювання зовнішньоекономічної діяльності та залучення іноземних інвестицій. Як правило, у ВЕЗ встановлюється особливий режим підприємницької діяльності для різних комерційних організацій.

Виділяють наступні цілі створення ВЕЗ:

- економічна;
- соціальна;
- виробнича;
- науково-технічна.

Реалізація економічної мети створення ВЕЗ пов'язана з активізацією і розширенням зовнішньоторговельної діяльності, залученням інвестицій і підвищенням конкурентоспроможності національного виробництва, стимулюванням експорту і зростанням валютних надходжень.

У рамках соціальної мети вирішуються завдання створення робочих місць, зростання зайнятості населення, прискорення розвитку соціальної та побутової інфраструктури.

Виробнича і науково-технічна цілі включають: приплив іноземної та вітчизняної техніки і технологій, концентрацію науково-технічних кадрів і матеріально-технічних ресурсів у пріоритетних напрямках.

Прототипом ВЕЗ були так звані вільні порти. Вони представляли собою території портів, призначених для безмитного складування товарів на період пошуку покупців. Перший вільний порт з'явився в Генуї ще у 16 столітті. Згодом вільні порти були створені у Венеції і Марселі, потім у Одесі,

Владивостоці та Батумі. У 20 столітті особливо активно ВЕЗ створювалися в США. Кількість таких зон зростала, з'явилися їх нові види.

На сьогоднішній день у світі існує близько 5000 вільних економічних зон. Чисельність зайнятого в них персоналу – понад 3 млн. чоловік. Сумарний зовнішньоторговельний оберт – близько 1,2 трлн. доларів. Найбільше число ВЕЗ розташоване в США – 213, у Китаї – 124 і Мексиці – 107. У Європі налічується 81 зона, в Африці – 47. Такі зони є і в Марокко.

Класифікація ВЕЗ здійснюється за такими ознаками:

- за галузевою ознакою;
- за характером власності;
- за економічною доцільністю створення зон;
- за ступенем інтеграції в національну та світову економіку.

Міжнародна організація праці (МОП) поділяє ВЕЗ на такі види:

- торговельні (вільні порти);
- виробничі (спеціальні економічні зони, промислові вільні зони і підприємницькі зони);
- сервісні зони (зони обробки інформації та зони фінансових послуг);
- комплексні зони.

З точки зору охоплюваної території розрізняють мононаціональні зони, які розташовані на території однієї держави і функціонують за її законами, та інтернаціональні, що охоплюють кілька країн і діють за загальними для них правилами.

ВЕЗ можуть займати територію від декількох квадратних кілометрів до кількох тисяч квадратних кілометрів.

Однією з ознак ВЕЗ є пільговий режим щодо діючих на їх території суб'єктів. Надаються такі види пільг:

- зовнішньоторговельні;
- податкові;
- фінансові;
- адміністративні.

Розвиток ВЕЗ нерозривно пов'язаний з процесами, що відбуваються у світовій економіці. Інтенсифікуючи зовнішньоекономічні зв'язки, ВЕЗ сприяють глобалізації, мають структуруючий вплив на міжнародний рух товарів, послуг, капіталів.

ВЕЗ сприяють залученню інвестицій, особливо іноземних, і таким чином стимулюють міжнародний рух капіталу. У них реалізуються інвестиційні проекти в різних сферах діяльності і різних масштабів. У формуванні ВЕЗ знаходить відображення і такий напрямок зовнішньоекономічних зв'язків, як міжнародна спеціалізація та кооперування виробництва. Створюються технопарки і технополіси, де розробляються нові технології. Багато ВЕЗ виступають як експериментальні майданчики – в їх рамках випробовуються нові методи діяльності, які можуть згодом впроваджуватися на решті території країни. В рамках ВЕЗ можуть відкриватися бізнес-школи, школи менеджерів та інші навчальні заклади відповідного спрямування. ВЕЗ надає можливості для модернізації традиційних напрямків в освіті. Університети, розташовані на її території, з одного боку, отримують нові можливості для використання інноваційних освітніх технологій, з іншого – підвищують свій престиж.

При формуванні вільних економічних зон враховується географічне положення того регіону, де розміщуються ВЕЗ. Вони часто розташовуються на територіях, де є великий транспортний вузол. Багато ВЕЗ знаходяться поблизу морських портів і аеропортів, а також у прикордонних регіонах. Економіко-географічне положення, таким чином, є одним з факторів, які сприятливо впливають на діяльність ВЕЗ.

Створення ВЕЗ відображає прагнення окремих територій і регіонів країн до більшої самостійності. З цієї точки зору в розвитку ВЕЗ знаходить відображення дотримання регіонами ринкових принципів. Діючи певною мірою незалежно від органів влади, регіони отримують можливість швидше й ефективніше вирішити проблеми, що виникають перед ними.

Історія появи ВЕЗ в Марокко бере свій початок у 1962 році. Тоді було сформовано зону вільної торгівлі порту Танжер – перша на той час на

африканському континенті, в якій діяв спеціальний митний податковий режим, що звільняв інвесторів від усіх податків і зборів. На даний момент Танжер є найбільш важливим бізнес-центром у регіоні. Комп'ютерна техніка, автомобільний сектор, текстильна промисловість, механіка, навчання – ось основні напрямки розвитку зони. У рамках ВЕЗ у Танжері діють майже 500 компаній, що отримують інвестиції з країн Європейського Союзу, США, Північної Африки і Близького Сходу. Навколо Танжерської зони вільної торгівлі, яка включає в себе більше 500 га, площа близько 60 га буде відведена автомобільній промисловості і отримає назву Місто автомобілів Танжер. Усі будівлі цього автомобільного центру знаходяться неподалік від порту, який розташований на південному березі Гібралтарської протоки і є прямою платформою на шляху до Європи. Вільна зона Танжер стала кращою вільною зоною в Африці в 2015 році, на думку FDI Intelligence – англійського видання про інвестиції, що входить до групи Financial Times.

Нині в Марокко створюються ще три ВЕЗ. Діяльність двох зон, що знаходяться у Західній Сахарі в містах Дахла і Ель-Аюн сфокусована на питаннях, пов'язаних з морським рибальством. Третя зона знаходиться на півночі Марокко – це морський порт «Надор Вест Мед», який стане центром зберігання вуглеводнів і експорту сировини. З початком розвитку вільних економічних зон у Марокко приплив капіталу в країну збільшився в 4 рази.

Політика, що проводиться марокканським урядом щодо розвитку ВЕЗ, дає позитивні результати. Вільні економічні зони стимулюють у Марокко розвиток ключових секторів економіки, сприяють появі нових галузей, таких, наприклад, як автомобілебудування. Діяльність ВЕЗ прискорює будівництво і модернізацію транспортної інфраструктури, а також сприяє створенню нових робочих місць у Марокко.

#### Література:

1. Друзик Я. С. Свободные экономические зоны в системе мирового хозяйства. – Минск, 2000. – 314 с.
2. Михайлушкин А. Ю. Международные экономические отношения. – М. Высшая школа, 2002. – 213 с.